فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی/سال هفتم/ شماره ۲۶ /تابستان۹۴/صفحات ۱۰۲-۸۲

محافظه‌کاری و به‌موقع بودن اطلاعات صورت‌های مالی تلفیقی

احمد خدامی پور*
فاطمه دهقان **

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۲/۲۹ تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۶/۲۹

چکیده:

مطابق با استانداردهای حسابداری ایران، به‌منظور ارائه اطلاعات مالی درباره فعالیت‌های اقتصادی گروه واحدهای تجاری، شرکت اصلی ملزم به گزارشگری صورت‌های مالی تلفیقی همراه صورت‌های مالی جداگانه خود است. پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سؤال است که کدام‌یک از این دو مجموعه، اطلاعات موردنیاز سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان را به‌موقع تر ارائه می‌کند. در این تحقیق شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران که علاوه بر تهیه صورت‌های مالی جداگانه اقدام به ارائه صورت‌های مالی تلفیقی نموده‌اند، برای دوره زمانی ۶ ساله، از سالهای ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ به‌عنوان نمونه انتخاب‌شده‌اند. مطابق با نتایج حاصل از آزمون‌های F- لیمر و هاسمن، برای تخمین رگرسیون هر یک از مدل‌ها، از روش داده‌های تابلویی با اثرات تصادفی استفاده گردیده است. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که اطلاعات ارائه‌شده در صورت‌های مالی تلفیقی در مقایسه با صورت‌های مالی جداگانه شرکت اصلی، به‌موقع تر است. این ویژگی رابطه ارزشی و سودمندی اطلاعاتی صورت‌های مالی را افزایش می‌دهد و موجب

* دانشیار حسابداری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، گروه حسابداری، کرمان، ایران.

** دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، گروه حسابداری، کرمان، ایران (نویسنده مسئول).
Email: f.dehghan@rocketmail.com

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

می‌شود صورت‌های مالی تلفیقی برای استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی مفیدتر و باارزش‌تر شود. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهد که هر دو مجموعه صورت‌های مالی تلفیقی و غیر تلفیقی از محافظه‌کاری شرطی برخوردار هستند و اختلاف سطوح محافظه‌کاری شرطی این دو مجموعه نیز معنادار نیست.

واژه‌های کلیدی: صورت‌های مالی تلفیقی، محافظه‌کاری حسابداری، به‌موقع بودن، محافظه‌کاری شرطی، عدم تقارن زمانی.

۱- مقدمه

به دنبال تنوع اقتصادی از طریق توسعه فعالیت‌های بخش خصوصی و همچنین اقتصادی بزرگ‌تر، التزام دولت برای ترویج بیشتر مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های توسعه اقتصادی نشان می‌دهد که بخش خصوصی یک نقش پیشرو در زمینه تأمین مالی توسعه این فعالیت‌ها اجرا خواهد کرد و موجب ایجاد تقاضای بیشتر برای اطلاعات مالی مربوط و قابل‌اتکا به‌منظور تسهیل تصمیم‌گیری مؤثر می‌گردد. همچنین حاکی از این است که بازارهای مالی در ایران فعال‌تر خواهد شد و به سمت تمهیدات تجاری پیچیده حرکت می‌کند.

یکی از مسائل مهم که از دیرباز تاکنون جایگاه ویژه خود را در مباحث تئوریک حفظ کرده، سود حسابداری است. در دوره‌های مختلف از ابتدای پژوهش‌های تجربی حسابداری که بر اساس متدولوژی علمی اثباتی همواره موردبررسی قرارگرفته، سودمندی اطلاعات مرتبط با سود حسابداری است که به صورت‌های مختلف موضوع موردعلاقه صاحب‌نظران حسابداری بوده است. اطلاعات سود برای اینکه در تصمیمات استفاده‌کنندگان مربوط باشد، باید به‌سرعت در بازار منتشر و در دسترس استفاده‌کنندگان قرار گیرد. به‌عبارت‌دیگر، اطلاعات باید به‌موقع باشد. به‌موقع بودن سود اشاره به این دارد که سود قادر است اطلاعات را به شکل کارآمد منتقل کند. ازاین‌رو اقلام سود، حاوی اطلاعات مفید و کیفی بیشتر برای سرمایه‌گذاران برون‌سازمانی هستند و باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سرمایه‌گذاران برون‌سازمانی خواهد شد. همچنین اگر اطلاعات مربوط به سود، به‌موقع باشد، بازده مورد انتظار سرمایه‌گذاران نیز واقعی خواهد بود (محمدرضاخانی، ۱۳۹۱).

محافظه‌کاری، انگیزه مدیران را برای دست‌کاری ارقام حسابداری و گزارش بیش از واقع عملکرد مالی کاهش می‌دهد و موجب افزایش ارزش شرکت می‌شود (لافوند و واتس، ۲۰۰۶).

شناخت به‌موقع تمام عناصر سود اقتصادی در صورت‌های مالی حسابداری، اطلاعات مالی حسابداری را برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان مفیدتر می‌سازد (بال و شیواکومار، ۲۰۰۵).

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

الحاق به‌موقع بودن درآمد اقتصادی در سود حسابداری از طریق شناخت به‌موقع سود و زیان اقتصادی یا در اصطلاحات باسو (۱۹۹۷) اخبار خوب و بد، به دست آورده می‌شود. درحالی‌که الحاق به‌موقع هر دو اخبار خوب و بد برای کیفیت سود بسیار مهم و حیاتی است، عرضه و تقاضا به میزان بالاتری برای اطلاعات به‌موقع در مورد زیان‌های اقتصادی وجود دارد. عدم تقارن شناخت اخبار خوب و بد در درآمد به‌عنوان محافظه‌کاری شرطی، اشاره‌شده است (بال و شیواکومار، ۲۰۰۵). محافظه‌کاری غیرشرطی تمایل به گزارش کمتر از واقع ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام دارد. به‌عنوان‌مثال از طریق به تأخیر انداختن شناخت درآمد یا به‌طورمعمول، به هزینه بردن بیش‌ازحد، صرف‌نظر از عملکرد اقتصادی (بال و شیواکومار، ۲۰۰۵، بیور و ریان، ۲۰۰۵). به‌موقع بودن سود موجب می شود رقم سود، یک معیار بهتری از عملکرد اقتصادی شرکت، واقع شود و محتوای اطلاعاتی سود را برای سرمایه‌گذاران خارجی افزایش می دهد. انتظار می‌رود، حساب‌های تلفیقی حاوی اطلاعات بیشتری باشد (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹)؛ بنابراین این سؤال مطرح می‌شود که آیا اطلاعات ارائه‌شده در صورت‌های مالی تلفیقی در مقایسه با صورت‌های مالی جداگانه شرکت اصلی، به‌موقع تر است؟

همچنین به‌موقع بودن اخبار بد و به‌موقع بودن افزایشی شناخت اخبار بد نسبت به اخبار خوب (به عبارتی محافظه‌کاری شرطی)، محتوای اطلاعاتی سود را برای سرمایه‌گذاران خارجی افزایش می‌دهد. سودی که منعکس کننده اخبار بد به میزان بالاتر باشد، یک معیار بهتری از عملکرد اقتصادی شرکت است. همچنین کارایی قرارداد پاداش و حاکمیت شرکتی را افزایش می‌دهد (بال و شیواکومار، ۲۰۰۵). اگرچه، نقش شناخت به‌موقع زیان و محافظه‌کاری شرطی در قراردادهای بدهی برجسته‌تر است. هر دو شناخت به‌موقع زیان و محافظه‌کاری شرطی نیز احتمال نقص تعهدات قراردادهای بدهی را کاهش می‌دهد و از این طریق کارایی قراردادهای بدهی را افزایش می‌دهد. شناخت به‌موقع زیان و محافظه‌کاری شرطی نیز پرداخت سود سهام، پرداخت مالیات و پرداخت پاداش را محدود می‌کند و بنابراین ادعای دارندگان بدهی را تضمین کند (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹). بال و شیواکومار (۲۰۰۵) به‌طور تجربی نشان دادند که منشأ محافظه‌کاری شرطی و شناخت به‌موقع زیان، در بازارهای بدهی است. با توجه به اینکه محافظه‌کاری شرطی در خدمت هر دو اهداف اطلاعاتی و قراردادی می‌باشد، در اینجا این سؤال مطرح است که آیا محافظه‌کاری شرطی در اطلاعات ارائه‌شده در صورت‌های مالی تلفیقی بالاتر است یا در صورت‌های مالی جداگانه شرکت اصلی؟ (که هدف حفظ سرمایه را ارائه می‌کنند). چارچوب قانونی مفهوم حفظ سرمایه را به حساب‌های شرکت گره می‌زند، به خاطر اینکه ورشکستگی شرکت‌های مادر به صورت جداگانه مشخص می‌شود. بااین‌حال، تعهدات بدهی، عمدتاً

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

به حساب‌های گروه، گره‌خورده است (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹). با توجه به این موضوع، این سؤال پیش می‌آید که آیا هیچ تفاوت معناداری بین محافظه‌کاری شرطی در صورت‌های مالی تلفیقی و جداگانه شرکت اصلی وجود دارد؟

۲- مبانی نظری پژوهش

سرمایه‌گذاران با هدف حداکثر سازی منافع خود، اقدام به خرید و فروش سهام در جهت بهینه‌سازی پرتفوی اوراق بهادار خود می‌نمایند. در این راستا نیاز به مجموعه اطلاعاتی دارند که آن‌ها را در برآورد بازده و تغییرات قیمت سهام شرکت‌ها یاری رساند. اطلاعات منعکس در صورت‌های مالی به‌عنوان یک منبع اطلاعاتی غنی برای استفاده‌کنندگان محسوب می‌شود و ازآنجاکه سود بر روی تصمیمات مالی استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی بسیار مؤثر است و دارای محتوای اطلاعاتی است، می‌توان از آن به‌عنوان نمادی از اطلاعات حسابداری نام برد.

صورت‌های مالی در معنای عام و صورت‌های مالی تلفیقی در معنای خاص، مهم‌ترین خروجی، ستاده یا محصول بخش برون‌سازمانی حسابداری و گزارشگری مالی به‌عنوان سیستم اطلاعاتی است. اطلاعات منعکس در صورت‌های مالی تلفیقی، همانند اطلاعات منعکس در صورت‌های مالی معمولی باید از کیفیات و ویژگی‌های مربوط بودن و قابل‌اعتماد بودن به شکلی متوازن برخوردار باشند. یکی از کیفیات فرعی مربوط بودن، به‌موقع بودن است. اطلاعات در معنای عام و اطلاعات حسابداری در معنای خاص نسبت به گذشت زمان فوق‌العاده حساس‌اند و به‌سرعت ارزش خود را از دست می‌دهند. در حسابداری و گزارشگری مالی تأکید بر این است که اطلاعات مالی چنانچه به‌موقع ارائه شوند، هرچند مملو از برآورد، تخمین، قضاوت و تقریب باشد، به‌مراتب بهتر از این است که دقیق اما دیر ارائه شود (عالی ور، ۱۳۸۱).

دلیل نظری ارائه صورت‌های مالی تلفیقی، این است که فعالیت شرکت اصلی نمی‌تواند جدا از فعالیت شرکت‌های فرعی مورد ارزیابی قرار گیرد؛ زیرا ارزش بازار شرکت اصلی تنها تحت تأثیر دارایی‌ها و بدهی‌های شرکت اصلی نیست و کنترل شرکت اصلی بر شرکت یا شرکت‌های فرعی، در تعیین عواید آتی شرکت اصلی و درنتیجه، سود سهام آن نقش اساسی دارد؛ بدین‌صورت، داده‌های مندرج در صورت‌های مالی تلفیقی می‌تواند اطلاعات ارزشمندی را در اختیار تصمیم‌گیرندگان قرار دهد (آباد[1] و همکاران، ۲۰۰۰).

1 Abad

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

اطلاعات سود به‌منظور اینکه در تصمیم استفاده‌کنندگان مربوط باشد، باید درزمانی که مؤثر واقع می‌شود، در دسترس استفاده‌کنندگان قرار بگیرد. به‌عبارت‌دیگر اطلاعات باید به‌موقع باشد. چنانچه اطلاعات مربوط به سود، به‌موقع باشد بازده مورد انتظار سرمایه‌گذاران نیز واقعی خواهد بود. از طرف دیگر هرچه گزارش‌های مالی در فواصل زمانی کوتاه‌تری گزارش شوند، به دلیل بالا بودن میزان اطلاعات در دسترس سرمایه‌گذاران، ریسک اطلاعاتی شرکت کمتر می‌شود. همین نکته باعث کاهش ریسک کلی سرمایه‌گذاری در شرکت و همچنین کاهش بازده مورد انتظار خواهد شد. به‌موقع بودن سود به‌عنوان یک ویژگی کیفی، مبتنی بر این استدلال است که سود حسابداری درصدد اندازه‌گیری سود اقتصادی است که به‌عنوان تغییر در ارزش بازار سهام تعریف می‌شود. قدرت توضیح دهندگی سود در رگرسیون مدل باسو (۱۹۹۷) معرف به‌موقع بودن سود است (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹). این به‌موقع بودن، بین بازده مثبت و منفی تمایز قائل نمی‌شود (وانگ، ۲۰۱۰).

باسو (۱۹۹۷) محافظه‌کاری را تمایل حسابداران به الزام درجه بالاتری از تائید پذیری برای شناخت اخبار خوب مثل درآمد و سود، در مقابل شناخت اخبار بد مثل هزینه و زیان تعریف می‌کند. محافظه‌کاری به دو نوع محافظه‌کاری شرطی و محافظه‌کاری غیرشرطی تقسیم‌شده است. مفهوم محافظه‌کاری شرطی، شناسایی به‌موقع تر اخبار بد نسبت به اخبار خوب، در صورت سود و زیان است (دیدگاه سود و زیانی محافظه‌کاری). همچنین، محافظه‌کاری غیرشرطی مطابق با دیدگاه ترازنامه‌ای محافظه‌کاری، ارائه کمتر از واقع ارزش دفتری خالص دارایی‌ها بیان‌شده است (بیور و ریان، ۲۰۰۵).

هر دو شناخت به‌موقع زیان و محافظه‌کاری شرطی نیز احتمال نقص تعهدات قراردادهای بدهی را کاهش می‌دهد و از این طریق کارایی قراردادهای بدهی را افزایش می‌دهد. شناخت به‌موقع زیان و محافظه‌کاری شرطی نیز پرداخت سود سهام، پرداخت مالیات و پرداخت پاداش را محدود می‌کند و بنابراین ادعای دارندگان بدهی را تضمین کند (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹). با توجه به اینکه نقش شناخت به‌موقع زیان و محافظه‌کاری شرطی در قراردادهای بدهی برجسته‌تر است. بال و شیواکومار (۲۰۰۵) به‌طور تجربی نشان دادند که منشأ محافظه‌کاری شرطی، در بازارهای بدهی است. با توجه به اینکه محافظه‌کاری شرطی در خدمت هر دو اهداف اطلاعاتی و قراردادی می‌باشد و تعهدات بدهی، عمدتاً به حساب‌های گروه، گره‌خورده است (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹). بنابراین فرضیه دوم پژوهش مطرح‌شده است که بیان می کند سطح محافظه‌کاری اطلاعات تلفیقی بیشتر از اطلاعات غیر تلفیقی است.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

اگر بین حساب‌های گروه و شرکت اصلی، ارتباط وجود داشته باشد، دو احتمال درباره این موضوع مطرح می‌شود:

۱- رهبری سودهای تلفیقی[1]: بال و همکاران (۲۰۰۱) معتقدند که تقاضا برای اطلاعات حسابداری با کیفیت بالا، اعمال گزارشگری و ارزشمندی اطلاعات حساب‌های گروه را بهبود می‌بخشد. باوجوداینکه حساب‌های گروه و حساب‌های شرکت اصلی توسط واحد اقتصادی یکسان (مدیریت) تهیه‌شده، تقاضا برای اطلاعات حسابداری با کیفیت بالا، کیفیت صورت‌های مالی غیر تلفیقی را هم افزایش دهد. بدین‌صورت که روش‌های گزارشگری در حساب‌های غیر تلفیقی ممکن است روش‌های برآورد شده در حساب‌های تلفیقی را پیروی کند و کیفیت صورت‌های مالی غیر تلفیقی بهبود می‌یابد (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹).

۲- رهبری سودهای غیر تلفیقی[2]: متناوباً این استدلال وجود دارد که حساب‌های غیر تلفیقی شرکت کاهنده کیفیت سود تلفیقی است (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹). احتمالاً اصل معتبر و موثقی که حسابداری مالیاتی را به سود غیر تلفیقی مربوط می‌کند، ارزشمندی اطلاعات غیر تلفیقی حسابداری شرکت را کاهش می‌دهد. سپس ممکن است همان رفتار حسابداری، از سود غیر تلفیقی به سود تلفیقی جریان یابد و درنتیجه منجر به کاهش کیفیت آن‌ها (سود تلفیقی) شود. در این وضعیت روش‌های گزارشگری در حساب‌های تلفیقی، روش‌های برآورد شده برای مقاصد حسابداری واحد (سود غیر تلفیقی) را دنبال خواهد کرد (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹).

۳- پیشینه پژوهش

در برخی از کشورها به دلیل عدم افشای اطلاعات تلفیقی، دسترسی به این اطلاعات مشکل است. به همین دلیل، در خصوص بررسی سودمندی اطلاعات تلفیقی و غیر تلفیقی، پژوهش های تجربی کمی وجود دارد. در ادامه به شرح برخی از پژوهش های مرتبط پرداخته می‌شود.

۳-۱- پیشینه خارجی

کراوت[3] (۲۰۱۴) به بررسی ارتباط بین محافظه‌کاری حسابداری و تصمیمات مدیریتی مربوط به تحصیل پرداخت. مطالعه مزبور در بورس اوراق بهادار آمریکا برای دوره زمانی ۱۹۸۴ تا ۲۰۰۶ انجام‌شده است. نتایج پژوهش وی حاکی از این است که بین محافظه‌کاری حسابداری و تحصیل‌های پر ریسک یک ارتباط منفی وجود دارد. حسابداری با سطح محافظه‌کاری بالاتر نیز انگیزه‌های

1 Consolidated Earnings Lead
2 Unconsolidated Earnings Lead
3 Kravet

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

مدیریت را برای تحصیل‌های پر ریسک کاهش می‌دهد. همچنین بیان نمود هرچه شرکت دارای قراردادهای بدهی بیشتری باشد ارتباط منفی بین محافظه‌کاری حسابداری و ریسک‌پذیری مدیران از منظر تحصیل، قوی‌تر است.

ویکتور اکتاویان (۲۰۱۴) به بررسی تأثیر پذیرش استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی بر روی گزارشگری مالی تلفیقی در بزرگ‌ترین بازارهای اوراق بهادار اروپا (بورس اوراق بهادار لندن، پاریس و فرانکفورت) پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد با پذیرش IFRS[1] کیفیت صورت‌های مالی تلفیقی به‌یک‌باره افزایش یافت.

آدت[2] و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی بیان نمودند که پاداش مدیریت با دیدگاه کارایی درباره مدیریت سود، رابطه‌ای مستقیم دارد. آن‌ها نشان دادند که مدیریت به‌منظور دریافت پاداش بیشتر، سود را بر مبنای دیدگاه کارایی و نه بر مبنای دیدگاه فرصت‌طلبانه، مدیریت می‌کنند.

ویکتور اکتاویان (۲۰۱۱)، به بررسی رابطه ارزشی صورت‌های مالی تلفیقی، در مقابل صورت‌های مالی شرکت اصلی پرداخت. وی با جمع‌آوری و بررسی داده‌های شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس سهام فرانکفورت برای دوره زمانی ۲۰۰۸-۲۰۰۳، فرضیه‌های تحقیق را مورد آزمون قرار داد. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از این است که صورت‌های مالی تلفیقی دارای رابطه ارزشی بیشتری نسبت به صورت‌های مالی شرکت اصلی است؛ اما نتایج، برتری رابطه ارزشی اطلاعات ارائه‌شده در صورت‌های مالی تلفیقی و شرکت اصلی هر دو باهم را در مقایسه با اطلاعات تلفیقی تأیید نمی‌کند. این نتایج ازیک‌طرف، اهمیت صورت‌های مالی تلفیقی را خصوصاً برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه، ثابت می‌کند و از طرف دیگر، لزوم انتشار صورت‌های مالی شرکت اصلی را تأیید می‌کند.

بالاچاندران و موهانرام[3] (۲۰۱۱) به بررسی رابطه بین محافظه‌کاری و رابطه ارزشی اطلاعات حسابداری برای دوره زمانی ۱۹۷۵ تا ۲۰۰۴ پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش، هیچ شواهدی را دال بر اینکه افزایش محافظه‌کاری شرکت‌ها موجب کاهش رابطه ارزشی می‌گردد، ارائه نمی‌کند. بلکه محققان کاهش قابل‌توجهی در رابطه ارزشی برای شرکت‌هایی که به افزایش محافظه‌کاری نپرداخته‌اند، مشاهده نمودند. درنهایت نتیجه گرفتند که افزایش سطح محافظه‌کاری موجب کاهش در رابطه ارزشی حسابداری نمی‌گردد.

1International Financial Reporting Standards
2Adut
3 Balachandran and Mohanram

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

گنچارف و همکاران (۲۰۰۹)، در پژوهش خود، به بررسی مقایسه حساب‌های شرکت اصلی و گروه پرداختند. آن‌ها داده‌های صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس سهام آلمان را برای دوره زمانی ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۴ موردبررسی قراردادند و برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری و به‌موقع بودن حساب‌ها از مدل باسو (۱۹۹۷) استفاده نمودند. یافته‌های وی حاکی از این است که هر دو حساب‌های تلفیقی و غیر تلفیقی از محافظه‌کاری شرطی برخوردار هستند اما سطح محافظه‌کاری شرطی در حساب‌های تلفیقی بیشتر است. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهد که سود غیر تلفیقی به میزان بالاتری از محافظه‌کاری غیرشرطی، نسبت به سود تلفیقی، برخوردار است. به‌طورکلی، نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که حساب‌های تلفیقی به‌موقع تر از حساب‌های غیر تلفیقی است و برای استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی مفیدتر و باارزش‌تر است.

لافوند و واتس (۲۰۰۶) در تحقیق خود به بررسی نقش اطلاعات در گزارش‌های محافظه‌کارانه پرداختند. آن‌ها بیان کردند که محافظه‌کاری از ویژگی‌های کیفی و مهم اطلاعات مالی است. آن‌ها همچنین دریافتند که گزارشات مالی از سطحی از محافظه‌کاری برخوردار است.

آل سهلی و اسپیر[1] (۲۰۰۴) به بررسی رابطه تصمیم‌گیری و به‌موقع بودن سود حسابداری در شرکت‌های عربستان سعودی در طی دوره زمانی موردمطالعه ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۹ پرداختند. در این پژوهش به‌منظور ارزیابی توانایی سود حسابداری در تبیین رابطه تصمیم‌گیری اطلاعات، به بررسی تأثیر اعلان سود بر بازده اوراق بهادار و حجم معاملات پرداخته‌شده است. همچنین به‌موقع بودن سود حسابداری، با بررسی ارتباط همزمان بین سطوح سود، تغییرات سود و بازده اوراق بهادار ارزیابی‌شده است. نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که انتشار سود حسابداری دارای رابطه تصمیم‌گیری نیست. به عبارتی انتشار سود حسابداری منجر به تجدیدنظر قابل‌توجه ارزیابی بازار از جریانات نقدی آتی شرکت‌ها نمی‌شود. از طرف دیگر، به نظر می‌رسد که انتشار سود حسابداری، سرمایه‌گذاران فردی را برای تجدیدنظر در دارایی‌های اوراق بهادارشان راهنمایی می‌کند. همچنین نتایج پژوهش آن‌ها، به‌موقع بودن سود حسابداری را نشان می‌دهد. به‌علاوه، نشان می‌دهد که سود مثبت و منفی، مفاهیم متفاوتی برای به‌موقع بودن سود حسابداری دارند. بااین‌حال نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که این شواهد با استدلال تسویه زیان ناسازگار است (هاین[2]، ۱۹۹۵). و ممکن است به‌طور بالقوه نشان‌دهنده عدم وجود انگیزه‌های مالیاتی برای تسویه سرمایه‌گذاری‌ها در شرکت‌های زیان ده باشد. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که سود حسابداری حساسیت کمتری نسبت به زیان‌های اقتصادی دارد.

1Al-Sehali and Spear
2Hayn

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

نیسکانن و همکاران (۱۹۹۸) محتوای اطلاعاتی سود تلفیقی را در مقایسه با سود مبتنی بر صورت‌های مالی شرکت اصلی، با استفاده از داده‌های ۳۵ شرکت فنلاندی موردبررسی قراردادند. نتایج پژوهش آن‌ها حاکی از این بود که صورت‌های مالی تلفیقی دارای محتوای اطلاعاتی بیشتری در مقایسه با صورت‌های مالی شرکت اصلی است.

باسو (۱۹۹۷) در پژوهش خود به بررسی اصل محافظه‌کاری و عدم تقارن زمانی عایدات پرداخت. یافته‌های وی حاکی از وجود محافظه‌کاری در حسابداری و گزارشگری مالی است. وی متوجه این موضوع شد که تغییرات در عایدات منفی در مقایسه با عایدات مثبت از ثبات کمتری برخوردار است.

۳-۲- پیشینه داخلی

حاجیها و احمدی (۱۳۹۲) در پژوهش خود به بررسی ارائه‌ی به‌موقع صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای :بررسی تأثیر عملکرد مالی و اقتصادی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۶ لغایت ۱۳۹۰ **پرداختند.** نتایج پژوهش نشان داد که شرکت‌هایی که دارای عملکرد مالی و عملکرد اقتصادی بهتری هستند صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای خود را زودتر و با تأخیر کمتری به سازمان بورس اوراق بهادار تهران ارائه می‌کنند و همچنین در مقایسه بین شاخص‌های مالی و شاخص‌های اقتصادی، شاخص‌های عملکرد مالی شرکت تأثیر بیشتری بر ارائه‌ی به‌موقع صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای می‌گذارد. درنتیجه هرچه یک شرکت سود بیشتر و رشد بالاتری داشته باشد نسبت به دیگر شرکت‌ها، صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای خود را با تأخیر کمتری به سازمان بورس ارائه می‌کند.

قیطاسی و سبز علی پور (۱۳۹۱) به بررسی توان فزاینده سود شرکت اصلی در مقایسه با سود فرعی در پیش‌بینی سود تلفیقی پرداختند. جامعه آماری پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۸ می‌باشد که بر اساس استاندارد شماره ۱۸ ایران صورت‌های مالی تلفیقی تهیه و اراده نموده‌اند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که سود شرکت فرعی توان بیشتری در مقایسه با سود شرکت اصلی در پیش‌بینی سود تلفیقی ندارد.

کردستانی و ایرانشاهی (۱۳۹۱) به بررسی تأثیر محافظه‌کاری بر میزان مربوط بودن اطلاعات حسابداری به ارزش سهام پرداختند. برای انجام این پژوهش از اطلاعات ۱۱۰ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره ۷ ساله ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۸ استفاده شد. برای سنجش محافظه‌کاری از دو معیار شامل معیار عدم تقارن زمانی در شناسایی سود و زیان و معیار مبتنی بر اقلام تعهدی استفاده نمودند. همچنین برای سنجش مربوط بودن اطلاعات حسابداری به ارزش سهام، از دو معیار قیمت و بازده استفاده شد. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش، نشان

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

می‌دهند که میزان مربوط بودن اطلاعات حسابداری به ارزش سهام در شرکت‌های با سطح محافظه‌کاری بالا و پایین، تفاوت معناداری باهم ندارند. به‌عبارت‌دیگر سطح محافظه‌کاری شرکت‌ها، تأثیری بر محتوای اطلاعاتی ارقام حسابداری آن‌ها ندارد. آزمون‌های اضافی این نتایج را تا حدودی تعدیل کرد و شواهدی فراهم نمود که نشان می‌دهد شرکت‌های با سطح محافظه‌کاری متوسط و بالا، اطلاعات حسابداری نسبتاً مربوط‌تری به ارزش سهام ارائه می‌کنند.

پورحیدری و غفارلو (۱۳۹۰) در پژوهش خود، اثر تأمین مالی بر روی تغییرات سطح محافظه‌کاری مشروط حسابداری را موردبررسی قراردادند. آن‌ها جهت سنجش محافظه‌کاری مشروط از مدل باسو استفاده و به‌منظور بررسی تأثیر تأمین مالی بر روی محافظه‌کاری مشروط نیز، ساختارهای تأمین مالی را به مدل باسو اضافه نمودند. نتایج پژوهش نشان داد، شرکت‌هایی که از طریق بدهی‌های بلندمدت تأمین مالی می‌کنند، برخلاف انتظار، نه در دوره‌ی تأمین مالی و نه در دوره‌ی قبل از آن سطح محافظه‌کاری مشروط را کاهش نمی‌دهند. اما شرکت‌هایی که از طریق حقوق صاحبان سهام تأمین مالی می‌کنند، مطابق انتظار، هم در دوره تأمین مالی و هم در دوره قبل از آن، سطح محافظه‌کاری مشروط در گزارشگری مالی را کاهش می‌دهند؛ زیرا این کار باعث بهبود انتظارات سرمایه‌گذاران و سهامداران از عملکرد آتی شرکت شده و تأمین مالی کاراتری را به دنبال دارد.

ستایش و جمالیان پور (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی وجود محافظه‌کاری در گزارش گری-های مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، در بازه زمانی ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۷ پرداختند. نتایج پژوهش بیانگر آن است که در اکثریت موارد، پاسخ نامتقارن میان سود حسابداری و بازدهی سهام (چه در سطح کلیه‌ی شرکت‌ها و چه در سطح صنایع مختلف) وجود ندارد. به‌علاوه، نتایج حاصل از بررسی تفکیک اختلاف ارزش بازار و ارزش دفتری خالص دارایی‌ها نشان می‌دهد که محافظه‌کاری شرطی و غیرشرطی در هر دو سطح پژوهش، اعم از کل شرکت‌ها و صنایع مختلف وجود داشته و روند آن نیز صعودی است.

شعری و سبزعلی پور (۱۳۸۴)، در پژوهش خود سودمندی اطلاعات صورت‌های مالی تلفیقی در مقایسه با اطلاعات صورت‌های مالی شرکت اصلی را با استفاده از مدل‌های رگرسیونی مبتنی بر رویکردهای ارزشیابی EBO[1] و محتوای اطلاعاتی موردبررسی قراردادند. آن‌ها تعداد ۳۰ شرکت عضو بورس اوراق بهادار تهران را که در سال ۸۰ یا ۸۱ (یا هردو سال) اقدام به تهیه صورت‌های مالی تلفیقی نموده بودند، به‌عنوان نمونه نهایی پژوهش خود انتخاب کردند. نتایج

1 . Edward-Bell-Ohlson

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

حاصل از برازش مدل‌ها جهت آزمون فرضیه نشان می‌دهد که اطلاعات صورت‌های مالی تلفیقی در مقایسه با اطلاعات صورت‌های مالی شرکت اصلی سودمندتر نمی‌باشد.

۴- فرضیه‌های پژوهش

با توجه به سؤالات مطرح‌شده در پژوهش، فرضیه‌های زیر مطرح می‌گردند.

۱- اطلاعات ارائه‌شده در صورت‌های مالی تلفیقی در مقایسه با صورت‌های مالی جداگانه شرکت اصلی، به‌موقع تر است.

۲- اطلاعات ارائه‌شده در صورت‌های مالی تلفیقی نسبت به صورت‌های مالی جداگانه شرکت اصلی از سطح بالاتری از محافظه‌کاری شرطی، برخوردار است.

۵- جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری پژوهش

جامعه آماری موردنظر در این پژوهش، کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. نمونه آماری پژوهش با استفاده از روش حذفی و با اعمال شرایط زیر انتخاب‌شده است. معیارهای مذکور به شرح زیر می‌باشند:

۱- شرکت‌هایی که علاوه بر تهیه صورت‌های مالی جداگانه، اقدام به ارائه صورت‌های مالی تلفیقی نمایند.

۲- به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفندماه باشد.

۳- شرکت نباید در گروه شرکت‌های واسطه‌گری‌های مالی ازجمله شرکت‌های سرمایه‌گذاری، بیمه، بانک‌ها و ... باشد، زیرا ماهیت و نوع فعالیت آن‌ها متفاوت از سایر شرکت‌های عضو بورس است.

۴- وقفه معاملاتی بیش از ۴ ماه نداشته باشد.

۵- شرکت از ابتدای سال۱۳۸۷تا پایان سال۱۳۹۲در بورس اوراق بهادار تهران حضورداشته باشد.

مشاهداتی که کلیه معیارهای بالا را احراز کرده باشند برای نمونه انتخاب شدند. همچنین به‌منظور اینکه داده‌های پرت نتایج پژوهش را تحت تأثیر قرار ندهند، مشاهداتی که جزو ۱٪ بالا و پایین هر یک از متغیرها بودند حذف شدند و درنهایت تعداد ۳۳۰ سال-شرکت که می‌توانستند به‌عنوان نمونه انتخاب شوند، باقی ماندند.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

۶- روش تجزیه‌وتحلیل و مدل‌های پژوهش

روش انجام این پژوهش شبه تجربی و از نوع پژوهش های کاربردی می‌باشد. داده‌های موردنیاز برای انجام این پژوهش از نرم‌افزار تدبیر پرداز، پایگاه اطلاع‌رسانی سازمان بورس اوراق بهادار تهران و صورت‌های مالی شرکت‌ها استخراج‌شده است و با استفاده از نرم‌افزار ایویوز (Eviews) مورد تجزیه‌وتحلیل قرارگرفته است.

اولین پژوهش انجام‌شده در زمینه محافظه‌کاری توسط باسو (۱۹۹۷) انجام‌شده است. وی مدلی را برای سنجش میزان محافظه‌کاری اعمال‌شده در صورت‌های مالی، ارائه کرد. دو متغیر اصلی مدل مذکور شامل سود حسابداری (به‌عنوان متغیر وابسته) و بازده سهام (به‌عنوان متغیر مستقل) است. در این پژوهش به پیروی از باسو (۱۹۹۷)، فرانسیس و همکاران (۲۰۰۴)، گنچارف و همکاران (۲۰۰۹) و وانگ (۲۰۱۰)، به‌موقع بودن سود از طریق ضریب تعیین تعدیل‌شده مدل باسو (۱۹۹۷) رابطه ۱ و ۲ به‌دست‌آمده است. قابل‌ذکر است که مدل رگرسیون مذکور، در این پژوهش به‌طور جداگانه برای حساب‌های تلفیقی و غیر تلفیقی اجرا می‌شود.

$$pEps_{it}/P_{it-1}=\alpha_0+\alpha_1*RD_{it}+\alpha_2*R_{it}+\alpha_3*RD_{it}*R_{it}+\varepsilon_{it} \quad \text{مدل(۱)}$$

$$cEps_{it}/P_{it-1}=\alpha_0+\alpha_1*RD_{it}+\alpha_2*R_{it}+\alpha_3*RD_{it}*R_{it}+\varepsilon_{it} \quad \text{مدل (۲)}$$

در مدل فوق،

$pEps_{it}$: بیانگر سود غیر تلفیقی هر سهم شرکت i در سال مالی t،

$cEps_{it}$: بیانگر سود تلفیقی هر سهم شرکت i در سال مالی t،

R_{it}: بازده سالانه سهام برای شرکت i در سال مالی t است که دوره آن از پایان تیرماه سال مالی t تا پایان تیرماه سال مالی t+1 می‌باشد.

RD_{it}: یک متغیر مجازی است، درصورتی‌که بازده سهام شرکت i در سال مالی t منفی باشد برابر یک و در غیر این صورت برابر با صفر می‌باشد و

ε_{it}: جزء اخلال مدل می‌باشد.

قابل‌ذکر است که هر دو متغیر $pEps_{it}$ و $cEps_{it}$ توسط قیمت ابتدای دوره سهام، همگن‌شده‌اند.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

در این مدل‌ها، ضریب α_2، بیانگر به‌موقع بودن اخبار خوب است و α_3 به‌موقع بودن افزایشی شناخت زیان (یعنی محافظه‌کاری شرطی)، $\alpha_2+\alpha_3$ به‌موقع بودن اخبار بد را نشان می‌دهد و ضریب تعیین تعدیل‌شده مدل رگرسیون بیانگر به‌موقع بودن شناخت سود و زیان است (گنچارف و همکاران، ۲۰۰۹). قدرت توضیح دهندگی این مدل‌ها با مقدار ضریب تعیین تعدیل‌شده ($\mathrm{Adj}R^2$)، اندازه گرفته می‌شود. قدرت توضیح دهندگی بیشتر مدل، به‌موقع تر بودن اطلاعات حسابداری را بیان می‌کند. برای آزمون فرضیه اول، ضریب تعیین تعدیل‌شده مدل اول و مدل دوم مقایسه می‌شوند. برای آزمون فرضیه دوم، α_3 (که بیانگر محافظه‌کاری شرطی است) مدل اول و دوم مورد مقایسه قرار می‌گیرند.

۷- یافته‌های پژوهش

۷-۱- نتایج آمار توصیفی

نتایج آمار توصیفی متغیرهای مورداستفاده در این پژوهش اعم از متغیر وابسته و متغیرهای مستقل در جدول شماره (۱) منعکس گردیده است. متغیرهای این پژوهش، سود تلفیقی و غیر تلفیقی هر سهم (که برای همگن شدن بر قیمت بازار ابتدای سال هر سهم تقسیم‌شده است)، بازده سهام، متغیر مصنوعی و متغیر مصنوعی ضربدر بازدهی می‌باشد. همان‌طور که مشاهده می‌شود میانگین بازدهی مشاهدات ۰/۲۶۸۷ است. میانگین سود غیر تلفیقی هر سهم (همگن‌شده) ۰/۱۷۸۷ و میانگین سود تلفیقی هر سهم (همگن‌شده) ۰/۲۰۳۷ است. دلیل بیشتر بودن میانگین سود تلفیقی هر سهم نسبت به میانگین سود غیر تلفیقی هر سهم، این است که قبل از تهیه صورتهای مالی جداگانه شرکت اصلی، ثبت حذف متقابل حسابهای فی مابین صورت می گیرد و درآمد سرمایه گذاری شرکت فرعی در سود غیرتلفیقی لحاظ نمی شود. اما در تهیه صورتهای مالی تلفیقی، اقلام مشابه صورتهای مالی واحد تجاری اصلی و واحدهای تجاری فرعی آن از جمله درآمد و هزینه ها نیز با یکدیگر ترکیب می شوند. زیرا صورتهای مالی تلیفیقی اطلاعات مالی گروه را به عنوان یک شخصیت اقتصادی واحد ارائه می دهد. همچنین مشاهده می شود میانه محاسبه‌شده برای متغیر مصنوعی برابر با صفر بوده و این بیانگر این است که تعداد بازده‌های منفی کمتر از بازده‌های مثبت بوده است. کمتر از ۰/۵ بودن میانگین متغیر مصنوعی نیز نشان‌دهنده کمتر بودن مشاهدات مربوط به بازده‌های منفی است. سایر اطلاعات مربوط به متغیرها در جدول (۱) آمده است.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

جدول (۱): نتایج آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

عنوان متغیر	میانگین	میانه	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
$pEps_{it}/P_{it-1}$	۰/۱۷۸۷	۰/۱۸	۰/۲٤٦	-۱/٤	۲/۳
R_{it}	۰/۲٦۸۷	۰/۰٦۷۸	۰/۸۰۰۵	-۰/۷٤۳٦	۷/۳٤۱٤
RD_{it}	۰/۳۹۲۷	۰/۰۰۰	۰/٤۸۹۱	۰/۰۰۰	۱
$RD_{it}*R_{it}$	-۰/۰۸۵۳	۰/۰۰۰	۰/۱٦۷۲	-۰/۷٤۳٦	۰/٤۷
$cEps_{it}/P_{it-1}$	۰/۲۰۳۷	۰/۱۹	۰/۲۸۳۵	-۱/۵۷	۱/۹۲

منبع: یافته‌های پژوهشگران

۲-۷- نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش

قبل از برازش مدل‌های تحقیق، از آزمون F- لیمر[1] برای انتخاب از بین روش داده‌های تلفیقی یا روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت استفاده‌شده است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول شماره (۲) آورده شده است.

جدول (۲): نتایج حاصل از آزمون F- لیمر

مدل	مقدار آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری
شماره (۱)	F=۲/۲۳۹۱	(۲٤۲ ،۸۵)	۰/۰۰۰
شماره (۲)	F=۲/٦۱۰٦	(۲٤۲ ،۸۵)	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگران

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، سطح معناداری آماره F برای هر دو مدل، کوچک‌تر از ۰/۰۱ است که برتری استفاده از روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت (پانل) در برابر روش داده‌های تلفیقی را در سطح اطمینان ۰/۹۹ نشان می‌دهد. حال لازم است از آزمون هاسمن[2] استفاده شود.

جدول (۳): نتایج حاصل از آزمون هاسمن

مدل	مقدار آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری
شماره (۱)	χ^2=۵/٦۷۳	۳	۰/۱٦۲
شماره (۲)	χ^2=۵/۸۱۹	۳	۰/۱٤۵

منبع: یافته‌های پژوهشگران

1 F-Limer Test
2 Hausman Test

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

طبق نتایج حاصل از آزمون هاسمن سطح معناداری آماره χ^2 برای هر دو مدل بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است که نشان‌دهنده ارجح بودن استفاده از روش اثرات تصادفی در مقابل روش اثرات ثابت است. نتایج حاصل از تخمین مدل‌های پژوهش در جداول شماره ۴ و ۵ ارائه‌شده است. مدل اول برای اطلاعات صورت‌های مالی غیر تلفیقی و مدل دوم برای اطلاعات صورت‌های مالی تلفیقی تخمین زده می‌شود.

جدول (٤): نتایج حاصل از تخمین مدل اول

$pEps_{it}/P_{it-1}=\alpha_0+\alpha_1*RD_{it}+\alpha_2*R_{it}+\alpha_3*RD_{it}*R_{it}+\varepsilon_{it}$

عنوان متغیر	ضریب	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۰/۱۸٤۱	۹/۸۹۲۹	۰/۰۰۰
RD_{it}	-۰/۰٤٤	-۱/۵۰۱	۰/۱۳٤۳
R_{it}	۰/۱۱۱٤	۷/۰٦۲۳	۰/۰۰۰
$RD_{it}*R_{it}$	۰/۲۵۱۹	۳/۰۲۱٦	۰/۰۰۲۷
F=۴۵/۹۰۴۳ F(P-Value)=۰/۰۰۰ DW=۱/۷۱۱ AdjR^2=۰/۲۸			

منبع: یافته‌های پژوهشگران

مقدار آماره F (۴۵/۹۰۴۳) و سطح معناداری مربوط به این آماره (۰/۰۰۰)، بیانگر این است که فرضیه صفر آماری مبنی بر معنادار نبودن کل مدل (صفر بودن تمام ضرایب)، رد می‌شود و مدل رگرسیون برآورد شده، ازلحاظ آماری در سطح اطمینان ۰/۹۹ معنادار است. همچنین از آماره دوربین واتسون برای برآورد وجود خودهمبستگی در جملات اخلال رگرسیون استفاده می‌شود. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱/۷۱۱ می‌باشد که فقدان خودهمبستگی در جملات اخلال را تائید می‌کند. در مدل فوق (که مربوط به حساب‌های غیر تلفیقی است) α_3 که معیاری برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری است، مثبت و در سطح خطای ۰/۰۱ معنادار و مقدار آن برابر با ۰/۲۵۱۹ است. مقدار α_2 پاسخ و واکنش سود به اخبار خوب را اندازه‌گیری می‌کند این مقدار برابر با ۰/۱۱۱۴ و $\alpha_2+\alpha_3$ پاسخ و واکنش سود به اخبار بد را اندازه‌گیری می‌کند و برابر با ۰/۳۶۳۳ است. بنابراین پاسخ و واکنش سود به اخبار بد شدیدتر است و بیانگر این است که اخبار بد زودتر از اخبار خوب در بازار منتشر می‌شود. همچنین ضریب تعیین تعدیل‌شده ($\mathrm{Adj}R^2$)، مدل مذکور، به‌موقع بودن اطلاعات حسابداری را بیان می‌کند و برابر با ۰/۲۸ است.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

جدول شماره (۵): نتایج حاصل از تخمین مدل دوم

$$cEps_{it}/P_{it-1}=\alpha_0+\alpha_1*RD_{it}+\alpha_2*R_{it}+\alpha_3*RD_{it}*R_{it}+\varepsilon_{it}$$

عنوان متغیر	ضریب	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۰/۱۹۰۵۸٤	۸/۹۱۲۹	۰/۰۰۰
RD_{it}	-۰/۰۳۱٤۷۹	-۰/۹٦٥٦	۰/۳۳٤۹
R_{it}	۰/۱٤۹٥	۸/٤۷۱۹	۰/۰۰۰
$RD_{it}*R_{it}$	۰/۲۳۹۹	۲/٥۷۷	۰/۰۱۰٤
F=٥۱/٥٦۳۷ F(P-Value)=۰/۰۰۰ DW=۱/۸۹۹ AdjR^2=۰/۳۱٤۹			

منبع: یافته‌های پژوهشگران

مقدار آماره F (۵۱/۵۶۳۷) و سطح معناداری مربوط به این آماره (۰/۰۰۰)، بیانگر این است که مدل رگرسیون برآورد شده، ازلحاظ آماری در سطح اطمینان ۰/۹۹ معنادار است. همچنین مقدار آماره دوربین واتسون محاسبه‌شده برابر با ۱/۸۹۹ می‌باشد که نشان‌دهنده عدم خودهمبستگی بین خطاهای مدل می‌باشد. در مدل فوق (که مربوط به حساب‌های تلفیقی است) α_3 مثبت و در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار و مقدار آن برابر با ۰/۲۳۹۹ است و لذا بیانگر وجود محافظه‌کاری شرطی در حساب‌های تلفیقی است. مقدار α_2 پاسخ و واکنش سود به اخبار خوب را اندازه‌گیری می‌کند این مقدار برابر با ۰/۱۴۹۵ و $\alpha_2+\alpha_3$ پاسخ و واکنش سود به اخبار بد را اندازه‌گیری می‌کند و برابر با ۰/۳۸۹۴ است. بنابراین پاسخ و واکنش سود به اخبار بد شدیدتر است و بیانگر این است که اخبار بد زودتر از اخبار خوب در بازار منتشر می‌شود. همچنین ضریب تعیین تعدیل‌شده ($\mathrm{Adj}R^2$)، مدل مذکور، به‌موقع بودن اطلاعات حسابداری را بیان می‌کند و برابر با ۰/۳۱۴۹ است.

نتایج آزمون فرضیه‌ها به‌صورت مقایسه‌ای در نگاره زیر آورده شده است:

جدول شماره (٦): نتایج جامع و مقایسه‌ای اطلاعات تلفیقی و غیر تلفیقی

نقش اقتصادی نماینده‌های آزمون	نماینده‌های آزمون	غیر تلفیقی	تلفیقی
به‌موقع بودن اخبار خوب	R_{it}	۰/۱۱۱٤	۰/۱٤۹٥
محافظه‌کاری شرطی	$RD_{it}*R_{it}$	۰/۲٥۱۹	۰/۲۳۹۹
به‌موقع بودن اخبار بد	$R_{it}+RD_{it}*R_{it}$	۰/۳٦۳۳	۰/۳۸۹٤
به‌موقع بودن کلی	مدل رگرسیون $\mathrm{Adj}R^2$	۰/۲۸	۰/۳۱٤۹

منبع: یافته‌های پژوهشگران

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

در مرحله بعد برای مقایسه بین قدرت توضیح دهندگی مدل‌ها از آزمون تفاضل $\mathrm{Adj}R^2$ که دارای توزیع کای دو (χ^2) با (k-۱) درجه آزادی است، استفاده‌شده است. لازم به ذکر است که k در اینجا، تعداد پارامترهای مدل است. فرضیه‌های آزمون تفاضل $\mathrm{Adj}R^2$ بین مدل‌های اول و دوم به شرح زیر است:

$$\begin{cases} H_0: AdjR^2_4 = AdjR^2_5 \\ H_1: AdjR^2_4 \neq AdjR^2_5 \end{cases}$$

در نگاره زیر نتایج حاصل از آزمون تفاضل $\mathrm{Adj}R^2$ مدل‌ها آورده شده است.

جدول(۷): مقایسه بین قدرت توضیح دهندگی مدل‌های چهارم و پنجم

$\mathrm{Adj}R^2$ مدل چهارم	**٪۲۸**
$\mathrm{Adj}R^2$ مدل پنجم	**٪۳۱/٤۹**
آماره محاسباتی	**٪۳/٤۹**
مقدار بحرانی در سطح معناداری ۰/۰۵	**٪۷/۸۱۵**

منبع: یافته‌های پژوهشگران

در جدول فوق مشاهده می‌شود که فرض H_0 آزمون تفاضل $\mathrm{Adj}R^2$ مدل‌های اول و دوم در سطح اطمینان ۹۵٪ رد شده است. یعنی اختلاف بین $\mathrm{Adj}R^2$ مدل‌های اول و دوم معنادار است. به عبارتی به‌موقع بودن تر بودن اطلاعات ارائه‌شده در صورت‌های مالی تلفیقی نسبت به صورت‌های مالی جداگانه شرکت اصلی، محرز است و فرضیه اول پژوهش رد نمی‌شود. این نتیجه با نتایج پژوهش گنچارف و همکاران (۲۰۰۹) سازگار است.

در این مرحله جهت انجام آزمون برابری ضرایب α_3 در مدل‌های اول و دوم نیز از آزمون والد استفاده‌شده است. فرضیه‌های آزمون مذکور به شرح زیر است:

$$\begin{cases} H_0: \alpha_{34} = \alpha_{35} \\ H_1: \alpha_{34} \neq \alpha_{35} \end{cases}$$

در جدول زیر نتایج حاصل از آزمون برابری ضرایب α_3 مدل‌های مذکور آورده شده است.

جدول(۸): نتایج حاصل از آزمون والد

مقدار آماره χ^2	**۰/۱**
سطح معناداری	**۰/۷۵**

منبع: یافته‌های پژوهشگران

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

در جدول فوق مشاهده می‌شود که فرض H_0 آزمون برابری ضرایب α_3 مدل‌ها در سطح اطمینان ۹۵٪ رد نشده است. به بیانی دیگر می‌توان گفت ضرایب α_3 در مدل‌های اول و دوم تفاوت معناداری باهم ندارند.

مثبت و معنادار بودن ضریب α_3 در هر دو مدل گویای شناسایی سریع‌تر اخبار بد نسبت به اخبار خوب، در هر دو حساب‌های تلفیقی و غیر تلفیقی است. نتایج بیانگر این است که تفاوت معناداری بین محافظه‌کاری شرطی در صورت‌های مالی تلفیقی و جداگانه شرکت اصلی وجود ندارد. لذا فرضیه دوم پژوهش رد می‌شود. با عنایت به مطالعه ادبیات و پیشینه پژوهش حاضر می‌توان گفت این نتیجه با نتایج پژوهش گنچارف و همکاران (۲۰۰۹) ناسازگار است.

۸- نتیجه‌گیری

یافته‌ها حاکی از این است که اطلاعات ارائه‌شده در صورت‌های مالی تلفیقی در مقایسه با صورت‌های مالی جداگانه شرکت اصلی، به‌موقع تر است. این ویژگی رابطه ارزشی و سودمندی اطلاعاتی صورت‌های مالی را افزایش می‌دهد و موجب می‌شود صورت‌های مالی تلفیقی برای استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی مفیدتر و باارزش‌تر شود. علاوه بر این نتایج نشان می‌دهد که هر دو مجموعه صورت‌های مالی تلفیقی و غیر تلفیقی از محافظه‌کاری شرطی برخوردار هستند و تفاوت معناداری بین محافظه‌کاری شرطی در صورت‌های مالی تلفیقی و جداگانه شرکت اصلی وجود ندارد. نتایج بیانگر این مطلب است که سود مثبت و منفی، مفاهیم متفاوتی برای به‌موقع بودن سود حسابداری دارند و ازآنجاکه محافظه‌کاری شرطی می‌تواند به‌طور بالقوه موجب بهبود کارایی قراردادهای بدهی و پاداش شود، بدین‌صورت که در قراردادهای بدهی، شناسایی زودتر زیان‌ها نسبت به شناسایی سودها، وام‌دهنده را در درک سریع‌تر تخطی از قرارداد یاری می‌رساند. ممکن است به‌طور بالقوه نشان‌دهنده وجود انگیزه‌های مالیاتی، قراردادهای بدهی و پاداش برای شرکت‌ها در محیط اقتصادی ایران باشد.

۹- پیشنهادهای کاربردی پژوهش

ازآنجاکه شواهد به‌دست‌آمده در این پژوهش نشان می‌دهد اطلاعات تلفیقی در مقایسه با اطلاعات غیر تلفیقی به‌موقع تر است و می‌تواند در اتخاذ تصمیم جهت انتخاب پرتفوی بهینه مفیدتر و مؤثرتر می‌باشد. به سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان به‌عنوان مهم‌ترین گروه استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی توصیه می‌شود از حساب‌های تلفیقی به‌عنوان یک منبع اطلاعاتی ارزشمند در اتخاذ تصمیمات خود استفاده نمایند.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

۱۰- پیشنهادهای برای پژوهش‌های آتی

۱. ازآنجاکه با افزایش تعداد بندهای مشروط در گزارش حسابرسان، اطلاعات با تأخیر ارائه و افشاء می‌شوند انتظار می‌رود افزایش تعداد بندهای مشروط گزارشگری حسابرسان موجب کاهش سودمندی صورت‌های مالی گردد. در اینجا انجام تحقیقی در حوزه‌ی اثر بندهای مشروط گزارش حسابرسی بر به‌موقع بودن اطلاعات صورت‌های مالی را پیشنهاد می‌گردد.

۲. در پاسخ به این سؤال که "آیا محافظه‌کاری موجب سودمندی اطلاعات می‌شود؟" تأثیر حذف محافظه‌کاری بر سودمندی گزارشگری مالی، در پژوهشی دیگر موردبررسی قرار گیرد.

۳. تأثیر چرخه‌های تجاری (رونق و رکود) بر به‌موقع بودن اطلاعات صورت‌های مالی تلفیقی و غیر تلفیقی موردبررسی قرار گیرد.

۴. بررسی تطبیقی سایر ویژگی‌های سودمندی اطلاعات تلفیقی و غیر تلفیقی حسابداری نیز پیشنهاد می‌گردد.

۱۱- محدودیت‌های پژوهش

۱. به دلیل تفاوت در گزارش‌های شرکت‌های واسطه‌گری مالی با سایر شرکت‌ها، این دسته از شرکت‌ها در نمونه انتخابی مدنظر قرار نگرفتند، لذا نتایج این تحقیق را نمی‌توان به این‌گونه شرکت‌ها تعمیم داد و لازم است که تحقیقی جداگانه در رابطه با این شرکت‌ها صورت پذیرد.

۲. با توجه به استفاده از داده‌های مالی حسابرسی شده، طبیعی است که کیفیت نتایج این پژوهش تحت تأثیر کیفیت حسابرسی صورت‌های مالی قرار گیرد.

منابع:

۱- پورحیدری، امید و غفارلو، عباس (۱۳۹۰)؛ "تأمین مالی و تغییرات سطح محافظه‌کاری مشروط حسابداری"، **بررسی‌های حسابداری و حسابرسی**، شماره ۶۶، صص ۱۵-۲۸.

۲- حاجیها، زهره و احمدی، مهدیه (۱۳۹۲)؛ " ارائه‌ی به‌موقع صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای : بررسی تأثیر عملکرد مالی و اقتصادی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، شماره ۲۰، صص ۱۴۹-۱۷۲.**

۳- ستایش، محمدحسین و جمالیان پور، مظفر (۱۳۸۹)؛ "بررسی وجود محافظه‌کاری در گزارش گری مالی و شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **مجله**

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

پیشرفت‌های حسابداری دانشگاه شیراز، دوره دوم، شماره اول، پیاپی ۵۸/۳، صص ۸۵-۱۱۹.

۴- شعری، صابر و سبز علی پور، فرشاد (۱۳۸۴)؛ "سودمندی اطلاعات صورت‌های مالی تلفیقی در مقایسه با اطلاعات صورت‌های مالی شرکت اصلی"، **فصلنامه مطالعات حسابداری**، شماره ۹، صص ۶۵-۹۶.

۵- عالی ور، عزیز (۱۳۸۱)؛ "مبانی نظری صورت‌های مالی تلفیقی"، فصلنامه حسابرس، سال چهارم، شماره ۱۴، صص ۳۶-۴۲.

۶- قیطاسی، روح اله و فرشاد سبزعلی پور (۱۳۹۱)؛ "بررسی توان فزاینده سود شرکت اصلی در مقایسه با سود فرعی در پیش‌بینی سود تلفیقی"، پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال سوم، شماره ۱۱، جلد دوم، صص ۲۰۳-۲۱۵.

۷- کردستانی، غلامرضا و ایرانشاهی، محمد (۱۳۹۱)؛ "تأثیر محافظه‌کاری بر میزان مربوط بودن اطلاعات حسابداری به ارزش سهام"، **دانش حسابرسی**، سال ۱۲، شماره ۴۶، صص ۱۸ تا ۳۳.

۸- محمدرضاخانی، وحید (۱۳۹۱)؛ "بررسی تأثیر به‌موقع بودن سود بر بازده غیرعادی عرضه‌های عمومی سهام با توجه به ویژگی‌های خاص شرکت‌ها"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، **دانشگاه شهید باهنر کرمان**.

9- Abad, C., Laffarga, J., Garcia-Borbolla, A., Larran, M., Pinero, J.M. and Garrod, N. (2000). "An evaluation of the value relevance of consolidated versus unconsolidated accounting information: evidence from quoted Spanish firms". *Journal of International Financial Management and Accounting*, Vol. 11 No. 3, pp. 156-177.

10- Adut, D Holder, A., and Robin, A,. (2013), "predictive versus opportunistic earnings management, executive compensation, and firm performance", J. Account. Public policy 32 pp. 126-146.

11- Al-Sehali, Mohammed and Nasser Spear. (2004). "The decision relevance and timeliness of accounting earnings in Saudi Arabia". **The International Journal of Accounting**, 39, pp 197– 217.

12- Balachandran, Sudhakar and Partha Mohanram. (2011). "Is the decline in the value relevance of accounting driven by increased conservatism***?". Rev Account Stud***, 16:272–301.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]

13- Ball, R., and L Shivakumar. (2005). "Earnings quality in U.K private firms: Comparative loss recognition timeliness". **Journal of Accounting and Economics.** 39(1), 83−128.

14- Basu, S. (1997). "The conservatism principle and asymmetric timeliness of earnings". **Journal of Accounting and Economic**s. 24(1), 3−37.

15- Beaver, W. H & Ryan, S. G. (2005). "Conditional and unconditional conservatism: Concepts and modeling". **Review of Accounting Studies**. 10(2–3), 269−309.

16- Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2004). "Costs of equity and earnings attributes". **The Accounting Review**. 79(4), 967−1010.

17- Goncharov, I. Werner, J.R. and Zimmermann, J.. (2009). "Legislative demands and economic realities: Company and group accounts compared". ***The International Journal of Accounting*.** 44, 334–362.

18- Hayn, C. (1995). "The information content of losses". **Journal of Accounting and Economics**. 20, 125–153.

19- Kravet, Todd D.(2014). "Accounting conservatism and managerial risk-taking: corporate acquisitions". Journal of Accounting and Ecconomics, volume 57, issues 2-3, pp 218-240.

20- Laffond, R. and R. L. Watts. (2006). "The information role of conservative financial statements". ***On Line: www.SSRN.Com*.**

21- Niskanen, J., Kinnuenen, J. and Kasanen, E. (1998). "A note on the information content of parent company versus consolidated earnings in Finland"**.** ***The European Accounting Review***. Vol. 7 No. 1, pp. 31-40.

22- Victor-Octavian, M. (2014). "The impact of IFRS adoption on the quality of consolidated financial reporting". **Social and behavioral sciences**. 109, 976-982.

23- Victor-Octavian, M. (2011). "Evidence from the german capital market regarding the value relevance of concolidated versus parent company financial statements". **The Journal of the Faculty of Economics-Economic**, Vol. 20 Issue 1, pp636-642.

24- Wang,j. (2010). "Earnings timeliness and seasoned equity offering announcement effect". *Word Accounting Frontiers Series-2nd Conference*. **University of Western Sydney**. PP: 204-223.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-16]